

Багряний колір вічності
Наталія Гурницька

У Львові сучасному, Львові передвоєнному і Львові часів Другої світової війни відбуваються драматичні події, народжуються родинні таємниці й перетинаються долі героїв цього роману. Ірена – юна наївна гімназистка із заможної родини. Доля дарує їй трагічне кохання, яке вривається в її спокійне життя вихором перших глибоких почуттів, сильних емоцій та чуттєвих насолод. Життя кидає Ірену в лихоліття війни, жорна сталінських репресій і на заслання в Казахстан. Яку ціну доведеться заплатити дівчині за своє щастя? Чи зуміє вона вистояти, не зламатися і зберегти у собі світло добра й любові? Як та чому поєдналися історія кохання Ірени з долею та життям Анни з роману «Мелодія кави в тональності кардамону»?

Наталія Гурницька

Багряний колір вічності

Жодну з частин даного видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

В оформленні обкладинки використано картину Станіслава Тондоса «Промисловий музей» (поч. XX ст.) та літографію Карла Ауера «Львів. Ратуша» (1838)

© Гурницька Н. З., 2019

© DepositPhotos.com / mallivan, 2019, обкладинка, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2019

* * *

Присвячується сестрі моєй бабусі Анні Лозинській (Бурдан) та всім родинам, які теж були репресовані сталінським режимом

Лєвова частка подій, описаних у романі, не вигадані, а відбулися в реальному житті однієї галицької родини

Частина перша

Світанок нового дня

Вона сиділа край столу біля розчиненого в літню спеку вікна. Невеличка, тендітна, згорблена роками, змучена нещастями та роботою жінка. Зморшки проорали обличчя, лягли тягарем на повіки, залишили слід часу на чолі, проте зберегли витонченість рис, плавність ліній та відголосок колишньої краси. Краси не так досконалої фізично, бо така врода зникає першою, а тієї особливої краси, яка гармонійно поєднується зі внутрішнім світом, а тому зостається з людиною надовго. У цій старшій пані ще й досі вгадувалась ота молода і вродлива жінка, якою пані Ірена була колись. Залишилася така ж, як раніше, виразність погляду, худорлявість статури і делікатність рис обличчя. Тільки волосся біле-біле, ніби засипане снігом. Уже й не зрозумієш, якого кольору було раніше. Сивина, неначе пелена прожитих років, відсвітила сріблом, проте пані Ірена ще й зараз вирізнялася тією особливою красою, яку людині дарує гарне виховання, внутрішня інтелігентність і повага до себе та інших. Про таких кажуть: обличчя в старості немовби світиться зсередини. Заирнеш у вицвілі від часу очі, а в них стільки мудрості, доброти та розуміння чогось такого глибокого, важливого та справжнього, чого й торкнутися дається не кожній людині за життя. Воно набувається лише з досвідом гірких утрат, кількістю прожитих трагедій і з умінням попри всі нещастя, біди та розчарування зостатися справжньою людиною та зберегти в собі світло добра й радисть від усвідомлення того, що просто живеш на землі. Ця набута з віком здатність цінувати найпростіші речі дається далєбі не всім і не завжди, проте якщо вже дається, то залишається з людиною до кінця днів. Не втрачається навіть тоді, коли відмовляє пам'ять, тане фізична сила і людина потроху згасає. З відліком прожитих років назовні виходить тамована десь на споді серця справжня суть людини, опадають маски, оголюються емоції, стають виразними внутрішні мотиви вчинків і ставлення до життя й до оточення зокрема. Напевно саме тому багато людей з віком робляться прикрими, дратівливими, докучають рідним, сваряться з сусідами, бурчать у транспорті. Вони невдоволені владою або ж обставинами життям, шукають приводів для сварки, нарікають на всіх та на все довкола, і лише світлі люди зостаються такими ж доброзичливими навіть тоді, коли старіють і стають безпорадними та фізично залежними від інших.

Ірена замислено глянула на свої спрацьовані руки. Доля далеко не завжди була милосердною до неї, часто ламала випробуваннями та бідами, забирала найдорожчих, гірко розчаровувала, проте назвати себе нещасною пані Ірена теж не могла. Не тільки вистояла в моменти, коли надломлювалися не лише слабкі жінки, але навіть найсильніші чоловіки, не лише боролася з обставинами та трагічними ситуаціями, але й не раз і не двічі почувалася найщасливішою на землі жінкою.

Ірена ледь усміхнулася, і зморшки немов розгладилися, а обличчя помолодшало. Навіть зараз не вважала себе нещасною, а мала ясне відчуття,

що не тільки гідно прожила життя, але ні про що не жалкує в ньому. І зовсім не тому, що все аж так добре у неї складалося. Просто в якийсь момент вона зрозуміла, що людина не всесильна, а життя іноді ставить у такі ситуації та обставини, які неможливо подолати силою волі чи впертим характером. Тоді найвищим героїзмом є не боротьба, не сила, не міць опору, а вміння змиритися з неминучим, прийняти ситуацію такою, якою вона є, та зрозуміти, що не все піддається контролю. Іноді важливіше пережити найскладніші моменти так, щоби потім залишалася не лише здатність боротися, але й саме бажання жити. Навіть не знала, чи їй справді вдалося так прожити. Роки проминули, ніби гоїдалка: то вгору до неба, то донизу на самісіньке дно, проте як би там не було, але дожила до глибокої старості, а це судилося не кожній людині. Зрештою, життя ніколи не буває ідеальним чи безхмарним. Одночасно вміщує у собі і найбільший смуток, і найдужчу радість. А найдивніше те, що не встигнеш роззирнутися, а воно вже й добігає до краю. Зараз і сама не розуміла, коли проминули всі ці роки. Щасливе дитинство, трагічна юність, роки зрілості... Роки висипалися, як пісок крізь пальці. Не залишилося й сліду.

З кожним перебутих днем життя невблаганно хилилося до краю, і на це не було ради. З роками старість дедалі сильніше пригинала Ірену до землі, відбирала здоров'я, гнітила нездужанням, проте не могла здолати остаточно. Голова була все ще ясна, а думки розсудливі. От тільки те, що було в дитинстві та юності, згадується значно виразніше та чіткіше, ніж те, що було зовсім нещодавно. Де поклала окуляри чи ключі, геть вивітрюється з пам'яті, а картини минулого такі ясні та яскраві, ніби це відбувалося вчора, а не шістдесят-сімдесят років тому. Навіть запахи та барви з далекого минулого пригадуються настільки чітко, що їй не треба напружувати пам'ять, а от що має купити в крамниці чи в аптеці – те геть не тримається голови. А ще тіло підводить дедалі частіше. Тягар прожитих років тисне донизу фізичним болем, нездужанням та втомою так сильно, що стає важко переставляти ноги й доводиться шукати опору.

Пані Ірена тихенько зітхнула і перевела погляд убік. До бильця крісла прихилений ціпок із відполірованим від довгого вжитку руків'ям. Тепер він незмінний супутник у її самотніх прогулянках Львовом. Ноги погано слухаються, і їй важко мандрувати околицями. Доводиться обмежуватися найближчими вуличками середмістя. А взимку, їй узагалі, – виходити з дому хіба в крамницю, церкву та бібліотеку. На превеликий жаль, на довгі чотири чи й п'ять місяців зимової негоди її життя зводиться до найнеобхіднішого: купівлі їжі та ліків, літургії в найближчій церкві Матері Божої Неустанної Помочі[1 – Церква Матері Божої Неустанної Помочі – греко-католицький храм у Львові, колишній костел Марії Сніжної. Один із найдавніших храмів міста. (Тут і далі прим. авт.)] та до книжок, без яких узагалі не уявляє собі життя о будь-якій порі року. Навіть зараз, у цю пообідню спеку, перед пані Іреною розгорнута посередині книжка, а на носі зручно прилаштувалися старенькі окуляри в тонкій металевій оправі. Книжку сьогодні зранку принесла з бібліотеки на Мулярській, виклала на столик і насилу дочекалася моменту, коли нарешті можна буде присісти та почитати її. Тепер, коли фізичний простір існування Ірени звузився до найближчих вуличок та власного помешкання, вона, завдяки читанню, все ще може подумки мандрувати цілим світом та проживати сотні яскравих людських доль. Хоч якась розрада в її теперішньому нудному житті. Старість невблаганно бере своє, але Ірена не жаліється. Дякувати Богові, досі може рухатися, виходити на вулицю, бачити людей і нікому не докучає власною безпорадністю та немічністю. Навпаки, сама намагається допомагати сусідам.

Мешкає пані Ірена в цій кам'яниці при вулиці Князя Лева[2 – Вул. Князя Лева – вулиця Львова у середмісті поблизу Високого Замку.] уже декілька десятків років і не лише добре всіх знає, але й відчувається невід'ємною

частиною цього старовинного будинку. Іноді їй навіть здається, що вона живе тут цілу вічність.

Розчинене навстіж вікно завішане простою фіранкою з мереживною облямівкою по низу й ховає кімнату та її господиню від поглядів випадкових перехожих. Її особиста маленька фортеця та прихисток у житті.

Вітер час від часу ворушить фіранкою на вікні, проте порятунку від спеки не приносить. Парко, задушно та гаряче. Навіть товсті стіни фасаду старої кам'яниці не дарують мешканцям прохолоди та захисту. Літо в zenіті, і дух розпеченого липнем повітря ввійшов навіть у це забуте часом та сучасністю помешкання. Липню байдуже до бажань людей. У пір року свої закони.

Старий годинник на стіні методично відлічує хвилини життя, а десь на кухні набридливо дзижчить очманіла від спеки муха. Автентичність упереміж із буденними речами дарують затишок. На креденсі та під стареньким телевізором розкладені гаптовані серветки, а на столі велика вишита скатертина. На стінах картини, писані акварельними та олійними фарбами, передвоенні дереворити і безліч родинних фотографій: декілька дуже старих, пожовклих від часу світлин і півдюжини чорно-білих повоєнних. Усміхнені обличчя, діти, які притискають до себе ляльку або ж кумедного медведика, весільні фото зовсім юних молодят, кілька доволі старих відретушованих довоєнних портретів і знімка[3 - Знімка (діал.) - фото.] господині в молодості. Щасливі моменти застигли на світлинах немов нагадування про важливість уміння цінувати кожен прожитий мить. У креденсі за склом усе впереміж: порцелянові кавові філіжанки й керамічні вазы з надшербленими краями, кристалеві келихи та кавовий сервіз з позолотою по обідку, карпатський глиняний посуд і лікарняні рецепти, складені в саятирку[4 - Саятирка - миска.] із кольорового скла. Меблі в помешканні такі ж старі та понижені часом, як і решта речей, проте все ще держаться купи. З тих, які й викинути шкода і тримати вдома нема як. Доживають віку разом із господинею. На підлозі протертий до ниток основи узбецький килим і гуцульська тканина доріжка. Усе однаково давнє, проте чисте, акуратне та дбайливо доглянуте. У помешканні пані Ірени час уповільнився, дихає історією і збивається з галасливого ритму майже мільйонного Львова.

Пані Ірена підвела голову від книжки й замислено глянула у вікно. Пообіддя зазирає в її помешкання яскравими сонячними променями, духом розпеченого асфальту і нестерпною спекою від жару розігрітого каменю старої кам'яниці, у якій вона мешкає на другому поверсі.

На вулиці спокійно, малолюдно і геть не відчувається, що живеш у великому місті. За львівськими мірками зовсім недалеко звідси, десь на площі Ринок, проспекті Шевченка чи на проспекті Свободи навіть у цю немилосердну спеку вирує життя та ходять галасливі юрби туристів. Діловито їздять екскурсійні трамвайчики та кінні екіпажі, а люди неперервним потоком снують уздовж Краківської, Театральної чи Галицької вулиці. Сміються, гомонять, заходять у музеї, сувенірні крамнички та паби, а в повітрі біля кав'ярень та ресторацій витає запах чорної кави й солодкого шоколаду. Світ, де сучасність диктує інші закони та стрімкий темп життя, а тут, біля монастиря бенедиктинок[5 - Монастир бенедиктинок - пам'ятка ренесансної архітектури у Львові. Розташований поблизу вул. Пішої та князя Лева, на площі Вічевій, 2. Нині монастирський комплекс належить згромадженню сестер студиток та називається Храм Усіх Святих і монастир Покрови Пресвятої Богородиці сестер студиток.], час немов уповільнився і дозволяє пані Ірені почуватися ніби в роки власної молодості. У її поважному віці це дарує затишок і відчуття стабільності. А ще їй втішає читання книжок. Одна з небагатьох розкошів у житті, яка наразі все ще їй доступна.

Кохалася у книжках від маленької і навіть зараз, коли розміняла дев'ятий десяток, не уявляла себе без них. Тільки очі з кожним роком бачать дедалі гірше і доводиться міняти скельця в окулярах на сильніші. Ковтає по книжці на тиждень і раз на місяць бере полотняну торбинку з прочитаними книжками й, спираючись на ціпок, поволі мандрує в центральну бібліотеку на вулицю Мулярську. Там довго перебирає худенькими пальцями корінці книжок та вдихає особливий запах книгозбірні, ніби торкається чогось рідного і намагається увібрати в себе кожну нотку знайомого запаху. Ритуал, який за десяток років став звичним і дарує Ірені радість зустрічі з гарною книгою та приємні вечори за читанням.

Час від часу пані Ірена перегортає сторінку. На мить її руки завмирають над книжкою, затим обережно опускаються на стіл. Маленькі спрацьовані руки, з випнутими венами та покрученими артритом пальцями. Стільки всього ними перероблено, як багато даровано іншим, проте так мало щастя судилося їй самій утримати ними в житті. Зрештою, життя не зобов'язане бути справедливим абсолютно до кожної людини. Просто іноді потрібна мужність для того, щоб це визнати. А ще треба прийняти це без озлоблення, зневіри та розчарування.

Пані Ірена намагається зосередитися на читанні, проте сьогодні їй це погано вдається. Повітря тремтить від спеки, а в сусідній до кімнати кухні набридливо дзижчить та вперто б'ється до шиби муха. Час завмер, не рухається, не біжить, а поволі огортає млістю та сонливістю. Методично т?кає годинник на стіні, повітря стає важким, і виникає відчуття дивного роздвоєння: немов минулі роки поволі насуваються на неї, тоді на мить концентруються у згусток пам'яті і раптом застигають у непорушності.

Пані Ірена підводить голову. На її обличчі блукає відблиск слабкої усмішки. Спогади підступають впритул, затуляють теперішній час, підхоплюють немов висхідне повітря маленьку пташку вгору і враз постають перед очима яскравими кадрами з минулого життя.

Ірена походила зі змішаної українсько-польської родини. Тато називався Іван і народився у Львові в доволі заможній українській родині власників фабрики, а мама називалася Анна і походила зі знаної в Сокалі родини меценасів[6 – Меценас – адвокат.] та була полькою. Позналилися вони у Львові на одному з Сильвестрових[7 – Сильвестрові бали – новорічні бали. Святого Сильвестра за католицьким календарем 31 грудня. Запитання: «Куди збираєшся на Сильвестра?» фактично означало: «Де зустрічаєш Новий рік?】 балів. Потім випадково знов опинилися разом на одній із забав, а коли ще двічі одночасно потрапили в товариство, то не лише познайомилися ближче, але тато Ірени провів її маму додому, а ще через кілька тижнів вони зрозуміли, що покохали одне одного і що їхня зустріч – це доля.

Їхні родини, щоправда, спочатку були категорично проти такого шлюбу, проте молоді не збиралися здаватися. Нагадали, що в їхній родині вже був випадок шлюбу поляка та українки, що нічим не порушують сімейні традиції, що люблять одне одного понад усе на світі і що якщо їм заборонять зустрічатися та одружуватися, то просто підуть з дому. Врешті батьки зрозуміли марність своїх зусиль та дали згоду на цей шлюб. На щастя, жодного разу про це не пошкодували. Молоді жили в злагоді, любові та достатку, а Бог щедро поблагословив їх дітьми.

Ірена була наймолодшою з чотирьох дітей у родині. Можливо, трохи пізньою, але все одно дуже бажаною дитиною. В родині були самі хлопці, а батьки завжди хотіли дівчинку, і тому, коли народилася Ірена, вони не лише неймовірно зраділи її появі, а й уже незабаром дівчинка стала загальною улюбленицею. Окрім того, їй пощастило народитись у доволі затишну епоху між двома світовими війнами, а тому дитинство її минуло у доброзичливій і спокійній атмосфері життя типової міщанської сім'ї: без великих

потрясінь, трагедій чи проблем. Від початку століття родина мешкала на вулиці Набеляка[8 – Вул. Набеляка – теперішня вул. Котляревського. У місцевості На Байках (зараз Франківський район Львова).] в гарному, сучасному та просторому помешканні на другому поверсі великої кам'яниці. Тато Ірени вдало провадив господарські справи в успадкованій від батьків фабриці шкіряної галантереї поблизу Грибовичів, навіть купив для родини невеличку віллу в Гребеніві[9 – Гребенів – село поблизу Сколе в Карпатах. Гребенів розвинувся в 20-30-х роках ХХ ст., коли на базі місцевих мінеральних вод заснували курорт. Село прикрасили котеджі відпочивальників, було впорядковано лісові насадження й обладнано пляжі.]. Там родина відпочивала влітку. Сім'я Ірени взагалі жила досить заможно, проте помірковано. Особливих розкошів не було, статки понад міру не нагромаджували, а дітей не балували. Тато не лише багато працював сам, але й навчив цього дітей. Кожен, окрім навчання, мав ще й обов'язки по дому та допомагав батькові і мамі, як міг, хотів чи мав до того вміння. Тато, щоправда, був доволі суворою, категоричною та важкою за характером людиною, проте діти не лише побоювалися його, але й поважали і по-своєму любили. Як йому це вдавалося, Ірена й досі не розуміла. У дитинстві їм усім добряче перепадало від тата на горіхи. Сама не раз гірко плакала від образи та жалю до нього. Можливо, це зараз, на віддалі років, усе виглядає кращим, аніж було насправді. Людині взагалі властиво ідеалізувати минуле й забувати погане. Особливо ж на схилку літ. Але, хай там що, а всі в родині почувалися за ним як за кам'яною стіною. Діти були любленими, мама задоволеною, і кожен мав ясне відчуття, що їхня родина належить до щасливої та всіма шанованої.

При згадці про батька Ірена мимоволі всміхнулася. Тато, як бачив, що хтось із дітей присів хоча б на хвилинку і нічого не робить, казав: «Візьми кусок хліба та їж. Тільки щоб мені не сидів без діла». З дитинства їх усіх навчили, що нічого не дається просто так, не падає з неба само, не з'являється нізвідки, а заможне життя може коли-небудь закінчитись – і тоді кожному доведеться виживати та самим починати все від початку. Доля не обов'язково обдаровує людину за заслуги та добро. Іноді вона буває вкрай несправедливою та жорстокою без будь-яких на те причин. Не ламається і виживає лише той, хто вміє працювати, не розмінюється на скиглення та жалість до себе, знає чого хоче, має силу волі, залишається порядною людиною та вміє зосередитися на найголовнішому. Саме тому тато, напевно, і запровадив удома жорстку дисципліну. Просто так без причини нікого не обдаровував, не особливо полегшував усім життя, а мама хоч і мала куховарку та служницю, але навчила Ірену всім хатнім роботам і взагалі всьому тому, що повинна вміти жінка, яка належить до найбідніших станів. Тоді ці настанови та навчання здавалися маленькій Ірені зайвими. Вони ніколи не бідували, справи на фабриці йшли вгору, а життя не обіцяло жодних неприємних подій чи нещасть. Це потім виявилось, що таке виховання допоможе Ірені вижити у найтяжчі моменти життя. Наразі ж росла оточена любов'ю, турботою родини та відчувала, що найближчі люди її не зрадять, завжди підтримають і просто будуть поряд. Щоби почуватися затишно, дитині більшого й не треба.

Особливо ж близькою Ірена була з матір'ю. Можливо, тому, що росла не лише пізньою дитиною, але й єдиною дівчинкою в родині. Мама завжди мріяла про доньку і тепер, коли та з'явилася, могла повністю присвятити себе їй. Вчила музиці, багато читала з нею книжок, викладала їй живопис та рисунок, всюди водила з собою і взагалі намагалася навчити Ірену всього того, що знала та вміла сама. В юності мама малювала доволі непогані пейзажі, грала на фортепіано і з найкращими оцінками закінчила жіночу гімназію. Навіть почала готуватися до навчання у Варшаві, втім, коли вийшла заміж, покинула все це й цілком присвятила себе дітям та родині. Жертовність звична для жінки того часу і як належне прийнята абсолютно всіма. Свідомо чи й не дуже, але тоді дуже чітко розуміли, що все вивчене, створене, здобуте жінкою не зникає в нікуди, не нехтується і не

пропадає намарно. Воно просто не реалізовується назовні, а залишається в родині: втілюється в атмосферу дружніх сімейних стосунків, у свідоме дотримання традицій, у вміння виховати дітей хорошими людьми і в те, як саме ці діти знайдуть своє призначення в житті, як реалізуються та чи зуміють у найважчих випробуваннях зостатися собою.

Власне від мами в Ірени і була ота інтелігентність, уміння зоставатися собою та любов до книжок і мистецтва. Дивом зберегла це у собі до найповажніших років. Напевно правда, що закладене в дитинстві залишається з людиною на все життя. Шкода тільки, що найщасливіші роки життя Ірени промайнули саме в юності. Тоді, коли ще й не вмієш по-справжньому оцінити щастя, яке тобі дається. Але хтозна. Можливо, саме оте, закладене в юності відчуття щастя та радості, і тримало Ірену при житті в усі наступні роки лихоліть та нещастя.

А ще Ірені не дозволяло зрадити саму себе та свої переконання все те, що було закладене у ній роками навчання в першій українській приватній жіночій гімназії. У цьому закладі сестер Василянок дотримувалися педагогічних та ідейних засад засновника Чину – Василя Великого, а тому у вихованні був присутній «дух лагідності, терпеливості й любові», дотримувалися індивідуального підходу до кожної учениці та зважали на «врожені здібності при виборі ремесла». Але насамперед дбали про те, щоб вихованки пізнали рідну культуру, мову, мистецтво і щоби щиро любили народні звичаї, обряди та традиції. При гімназії діяли історичний, математичний, філологічний та природничий гуртки, а ще було засновано етнографічний музей. Його збірка складалася з предметів українського мистецтва – вишивки, писанок, кераміки, одягу, тканих килимів і різьблених дерев'яних виробів. Таке виховання добре поєднувалося з любов'ю Ірени до мистецтва, а особливо з її прагненням навчитися професійно малювати. Вона навіть почала брати приватні уроки в художниці Стефанії Гебус-Баранецької^[10] – Стефанія Мефодіївна Гебус-Баранецька (1905–1985) – українська художниця-графік, учениця О. Новаківського, член Спілки художників України, заслужена художниця УРСР, працювала в царині станкової графіки та ксилографії.], яка в той час була їхньою викладачкою рисунка. Спочатку, щоправда, то була непроста наука. Доводилося багато та наполегливо працювати над собою і над малярськими або рисунковими роботами, але поступово Ірена почала звикати, праця стала дарувати задоволення, і дівчина все дужче переконувалася в тому, що дійсно прагне стати художницею. Пані Стефанія мала правдивий дар доброго викладача, й Ірена дуже багато навчилася саме у неї. Все ж таки мистецька школа Новаківського була дуже близькою їй і духом, і колористикою, і світосприйняттям. Не обділив Бог Ірену й правдивим талантом до малювання. Її роботи з кожним наступним заняттям ставали дедалі кращими, професійнішими та досконалішими. Вона навіть почала щиро сподіватися, що незабаром зможе вступити на художнє відділення Львівської політехніки. Треба лише докласти трішки зусиль і попрактикуватися в рисунку та в живописі.

Перше кохання прийшло у життя Ірени несподівано. Познайомила з цим хлопцем випадково. На уродинах у колежанки, в переддень літа.

Помітила його відразу. Хлопець вирізнявся високим зростом, мовчазністю і тим, що не танцював. Спочатку подумала, що він у жалобі, проте не мав жодної чорної стрічки на маринарці^[11] – Маринарка – піджак.], і вона вирішила, що це просто у нього така вдача. Мовчун по житті. Цікаво, а якщо самій запитати у нього щось? Теж мовчатиме?

Ірена продовжувала спостерігати за ним і з задоволенням зауважила, що й хлопець потай приглядається до неї значно уважніше, аніж до інших дівчат. Цікаво, а підступитися першим наважиться?

– І як звати таку чарівну та ладну панну? – хлопець підійшов до Ірени саме тоді, коли колежанка, з якою вона сюди прийшла, кудись відлучилася. – Панна має дуже загадкові зелені очі. Не можу розгадати їхню таємницю. Смарагд, напевно?

Банальнішої фрази годі було й вигадати, проте Ірену чомусь ці слова не роздратували. Вона навіть не мала бажання припиняти залицяння цього хлопця, хоч зазвичай саме так і робила щодо інших.

Несподівано для самої себе Ірена підвела на нього очі та ледь усміхнулася. Цікаво, а що ще він їй скаже?

Вона прислухалася до своїх відчуттів. Щось в інтонації голосу того хлопця, у його усмішці, в манері поведіння, примушувало її серце стискатися в дивному передчутті.

– Хай ліпше пан перший відрекомендується, – Ірена уважно глянула на хлопця й одразу ж відвела погляд. – Я вас тут ніколи не бачила.

Він перехопив її вичікувальний погляд і кивнув.

– Я тут уперше. І не шкодую... Зовсім не шкодую...

Хлопець тягнув паузу, і Ірена не втрималася, знову підняла на нього очі.

– І як пан... – вона зловила на собі ще один його допитливий, проте зовсім не надокучливий погляд, і ледь не збилася з думки. – То як, кажете, ви називаєтеся?

Хлопець стиха розсміявся.

– Павло, панно... Я називаюся Павло. А панна як називається?

– Ірена, – відповіла вона і ще уважніше придивилася до нього. – Колежанки чи мамця інколи ще називають мене Ірцьою. Але я того не люблю.

– Тоді я називатиму вас лише Іреною, – Павло дуже уважно і вже зовсім не усміхаючись подивився їй в очі. – У вас гарне ім'я. Моя небіжчиця мама теж так називалася. Така ж красуня була, як і панна.

Ірена мимоволі зніяковіла, але Павло якось цілком органічно та невимушено знов усміхнувся їй:

– Я студію в Політехніці. На сухопутній та водній інженерії. Через рік закінчу науку і зможу знайти добру працю, – він глянув на Ірену дуже серйозно та уважно. – Напевно, панні таке не дуже цікаво слухати. То технічне.

– Чому ж? – Ірена теж придивилася до співрозмовника. – Я сподіваюся вчитися на художньому відділенні в Політехніці. Властиво то трохи інше, але... До речі, як ви сюди потрапили? Досі я жодного разу пана тут не бачила.

– Випадково, панно Ірено. Моя кузина Неля сказала, що на уродинах бракуватиме партнерів до танцю, і... привела мене сюди.

Ірена здвигнула плечима і скептично поморщила носик.

– Щось я не бачила, щоби пан сильно вальсував сьогодні. Не маєте таланту до танців?

Павло усміхнувся.

– Ані на грам. Просто не хотілося сидіти вдома, і я пішов на уродини, щоб трохи розвіятися. А Неля й не знала, вмію чи не вмію я танцювати. Тепер дуже злоститься на мене. Он стоїть там у куточку і сердиться на мене.

Ірена кинула швидкий погляд на дівчину, на яку вказав Павло, і тихенько розсміялася:

– Нелю розумію... І що? Панові хоч вдалося трохи розвіятися?

– Навіть ліпше, ніж сподівався.

– Навіть так, – Ірена поправила пасмо руського волосся, яке впало їй на очі. – А я на всіх забавах люблю танцювати. Властиво, зараз теж збираюся це зробити. Я сюди прийшла бавитися, а не нудитися, як пан то робить зараз.

Вона рішуче і навіть досить провокаційно розвернулася та ступила крок убік. З грамофона звучало її улюблене танго «To ostatnia niedziela» Мечислава Фогга[12 – Мечислав Фогг (справжнє прізвище Фогель) (1903–1990) – популярний польський естрадний співак. Найвідоміша пісня в його виконанні – «Ta ostatnia niedziela» (1935 рік).], і вона аж ніяк не збиралася стояти та просто слухати цю пісню. Тим більше, що її ще раніше запрошував до танцю брат уродинниці Місько. У той момент вона ані не відмовила йому, ані не погодилася на пропозицію танцю. Зараз треба просто підійти до Міська і...

– Ірено, зачекайте, – Павло вмить заступив їй дорогу. – Я здібний учень. Якщо вже стрів таку гарну вчительку, то дам собі раду навіть з танцями.

Вона зупинилася.

– І звідки така певність? – вона скептично озирнула Павла з ніг до голови. Не надто зграбний, проте налаштований рішуче. Хто знає. Може, щось і вийде?

Вона декілька секунд вагалася, тоді рішуче підняла голову і сміливо глянула просто у вічі хлопцеві:

– А, знаєте, ми можемо спробувати. Але в тій же ж хвили. Доки моя улюблена пісня не закінчилася. Скажіть, а ви дійсно дасте раду з танго?

Павло не відвів погляду, лише обережно взяв її за руку.

– Думаєте, що я цілковитий нездара та штубак[13 – Штубак – зневажливе прізвисько учнів нижчих класів, нерозумний і не надто кмітливий учень.]? Я ж сказав, що здібний учень. Особливо ж якщо вчителька файна.

Ірена трохи нервово розсміялася, але руку не відібрала.

– Ні, пан не штубак. Думаю, що ви романсуєте собі зі мною. Це сміливо, але... Добре. Ви матимете відвагу і на танець.

– А якщо повірю, що ви дозволяєте мені романсувати з вами? – запитав Павло. – Ви ж не проти такого?

Ірена якось непевно глянула на нього.

– Пан має свободну волю. Я не бороню.

– Тоді прошу панну до танцю.

Павло галантно нахилив голову, запрошуючи дівчину до танцю, а тоді, не даючи опам'ятатись, одразу ж повів до місця, де зараз танцювали три пари.

– А ви маєте правдиву відвагу, Павле, – Ірена озирнула хлопця ще одним зацікавленим поглядом. – Спробуйте повести в танці. Тут просто треба вловити ритм і втрапити в такт. Я допоможу. – Вона суворо звела брови. – Попереджаю. Мусите дуже уважно слухати музику.

Звичайно ж, що того вечора з танго у них не склалося. Склалося інше: зародилося перша, ще доволі невинна і безпосередня симпатія.

Павло провів її додому, а їй усю дорогу було так гарно і так вільно з ним, ніби вони запізналися не того вечора, а десь у глибокому дитинстві. Говорили про все на світі, сміялись і не соромилися того, що вперше отак вільно йдуть поряд. Цілком байдуже було навіть те, що їх могли побачити разом її сусіди чи знайомі родини. Нічний Львів лагідно огортав їх своїми обіймами, і вони плили у просторі теплих повітряних хвиль та власних затишних відчуттів.

Так неймовірно природно та без жодних зусиль зблизилися, що потім навіть самі дивувалися з цього. Наразі ж, у момент зустрічі, навіть не замислювалися над тим, що може бути якось інакше. В юності взагалі все відбувається так легко і так просто, що й не помічаєш, коли, що та як стається. Просто живеш і дихаєш на повні груди.

Павло зупинився поряд невеличкого плодового саду біля однієї з затишних вілlochок На Байках[14 – На Байках, або Новий Світ – місцевість, обмежена з півдня залізничною колією на Кульпарків, із заходу – вулицею Героїв УПА, зі сходу – Княгині Ольги та Сахарова, з півночі – Бандери. З кінця XIX – початку XX ст. Новий Світ – елітний район Львова. У 1920–1930-х роках район став популярним для будівництва вілл. У польський період місцевість була виділена в окрему дільницю Новий Світ.].

– Ірено, ми... – уперше об'єднав себе та її в єдине ціле. – Ми майже прийшли, але мені не хочеться прощатися з вами. Ще поговоримо... трохи?

Вона усміхнулася самими лише кутиками вуст і притулилася плечима до огорожі.

– Так... трохи ще поговоримо, – відчувала, як їй чогось робиться ніяково і водночас дуже гарно та млосно на душі. – Але не довго. Лише десять хвилин. Мене мама вдома чекає.

Павло озирнув її тендітну постать у світлій, вже зовсім літній сукні. Така ніжна, делікатна та вишукана панна. Як артистка з кіно. Великі ясно-зелені очі, м'які русьві кучері, витончений профіль, модний капелюшок, білі плетені рукавички на маленьких майже дитячих ручках і зграбні ніжки в делікатних черевичках. Немов панна з рекламної знімки. Вона дуже жіночна й маленька. Насилу дістає йому до плеча. А щоб досягнути до її уст, мав би дуже низько нахилитися.

Він озирнув її ще раз. Ні, не можна навіть думати про таке. Вона геть невинна панна.

Обережно перехопивши той його погляд, Ірена щось у ньому прочитала таке, що примусило її ледь почервоніти.

– Пан, здається, забувся... Мені взагалі повертатися додому треба. Та й зимно вже на вулиці.

Звук її голосу примусив Павла отямитися. Він мимоволі відвів очі від її напірозтулених у німому здивуванні уст і глянув кудись в кінець вулиці. Який же ж він дурень. Таку дівчину навіть подумки не можна ображати вільністю.

Він зняв маринарку й обережно накинув Ірені на плечі.

– Перепрошую панну. Я давно мав би це зробити. Так буде тепліше. Вечори наразі ще дійсно зимні.

Ірена вдячно всміхнулася йому. Трохи злукавила щойно. Насправді їй зараз так затишно і так гарно, що анітрохи додому повертатися не хочеться. Тільки серце тремтить та завмирає від тепла його маринарки, від доторку сильних рук і від того німого захоплення, яке читається в погляді Павла.

Вона кинула на хлопця зацікавлений погляд з-під опущених вій, вдячно всміхнулася йому й одразу ж ніяково потупила очі.

– Дякую. Я дійсно змерзла. Ви мене порятували.

Легка усмішка гарно окреслених губ знов справила на Павла сильне враження, і щоб відвернути свою увагу від її уст та свого мимовільного хвилювання на їхній порух, він почав розповідати Ірені якусь довгу історію з життя рідного політехнічного, свого друга Славка та їхніх спільних пригод на феріях[15 – Ферії – канікули.] у далекому Станіславі.

Ірена знов усміхнулася. Майже не вловлювала змісту його слів. Вслухалася в мелодику голосу цього хлопця, в інтонації і ніяк не могла зрозуміти, чому така незвична для неї ситуація видається їй колись давно пережитою та відчутю. Напевно, це їй наснилось. А може, вичитала про таке в якійсь із книжок. Прочитала їх так багато, що деякі вже геть позабувалися.

Ірена кинула на Павла ще один обережний погляд з-під вій. Він доволі високий. З виразними й трохи замисленими очима, зі світлим ледь хвилястим волоссям, риси обличчя нехай і не надто гарні, проте дуже чоловічі і навіть мужні. Навіть його манера промовляти слова їй подобалася і чомусь була знайомою. Ні, безперечно хлопець їй подобається, і на то нема ради.

Ірена спробувала перевести подих. Те, що відчувала та проживала зараз, знову здалося їй знайомим. Ні, неможливо. Це ж уперше. Ніхто й ніколи їй ще не подобався так, як подобався цей хлопець. Та й не зустрічалася вона жодного разу ні з ким серйозно. Навіть не цілувалася. Лише колежанці якось ляпнула, що таки цілувалася з отим сусідським гімназистом, який теж улітку приїздить у Гребенів відпочивати. Насправді ж лише трішки фліртували собі одне з одним та кілька разів танцювали на забаві. Ото й усе. Нащо тоді, питається, так обмовила себе? Сама не розуміла зараз. Просто колежанка розповідає і розповідає про свої амурні перемоги. От їй і ввірвався терпець та захотілося й собі щось таке розказати. На сповіді в церкві вже зізналася про це священику і навіть спокуту відбула.

Ірена глибше вдихнула повітря. Майже літня ніч п'янила свіжістю, запахом вологої землі, густого моху й ароматом яблуневих пелюсток. Природа немов завмерла в німому замилюванні на порозі літньої спеки. Тихо, затишно, гарно. Тьмяне місячне світло серпанком огортає світ.

Павло злегенька торкнувся рукою руки Ірени. Ненароком, майже непомітно, а тоді, не відчувши опору, обережно переплів свої пальці з її. Так природно і так просто, ніби інакше й не могло бути.

Далі йшли мовчки, тримаючись за руки, і відчували, що могли б отак іти хоч світ за очі. Тільки б разом і тільки щоб поряд. Усе це взагалі анітрохи не здалося їм дивним.

Павло ще раз зупинився за кілька кроків від кам'яниці, де мешкала Ірена. Якраз під квітучим каштаном. Стояв і просто дивився на Ірену. Навіть не намагався її поцілувати або ж обійняти. Лише обережно гладив маленьку дівочу долоньку, тоді раптом низько нахилив голову і поцілував пальці, які ледь затремтіли від доторку його теплих губ.

Ірена глибше вдихнула повітря і відчула, як від повноти щастя їй на очі навертаються сльози. Не розуміла, що з нею, де вона і чому мало не плаче, але їй було так солодко і так млосно, що мимоволі паморочилося в голові та хотілося, щоб так тривало дуже довго.

Павло підвів голову. Не сказав нічого. Лише так само ніжно та обережно торкнувся пальцями її щоки та стер мокрий слід на щоці.

Вона таки плакала і навіть не помічала цього.

– Ти така гарна... Ірена, Ірена, Іреночка... – Павло ніби пробував на доторк і смак її ім'я. – Якби не пішов сьогодні на уродини, то міг би ніколи тебе й не зустріти.

Вперше звертався до неї на «ти», але це було так природно і так логічно, що Ірена навіть не відчула дискомфорту чи опору. Їй узагалі не вірилося, що вони познайомилися лише декілька годин тому. Здається, знали одне з одним цілу вічність.

Вона зловила в погляді Павла мимовільне захоплення нею і таке ж гостре відчуття повноти щастя, як у ній самій. Невже це справді відбувається з нею? З ними обома? Боже, неville нарешті справді сталося щось особливе?

Ірена спробувала щось сказати Павлові. Мимовільний порух губ, глибший подих і розуміння, що слова зайві. Їм справді було неймовірно гарно поряд і ще дуже хотілося немов крила широко розкинути руки й полетіти у простір нічного неба.

– Ірцю, це ти? – раптом Ірена почула голос мами, яка саме зараз визирнула з вікна їхнього помешкання і намагалася щось роздивитися в темряві літньої ночі. – Йди вже додому, дитино! З ким ти там стоїш?

Ірена похапцем звільнила руку, одним порухом рамен скинула з плечей маринарку Павла, швиденько віддала її йому й одразу ж на крок відступила від нього.

– Боже, я ж геть забула, що мама наказувала мені не запізнюватися. Хоч би тато вже спав. Він мене вб'є!

Павло заслониw їй дорогу.

– Хочеш, скажу твоїй мамі, що це я тебе затримав, і попрошу вибачення.

Дівчина широко округлила очі.

– Нащо? Боже збав. Тільки гірше зробиш. Стій тут. Я сама з мамою поговорю. Вона в мене хороша. Зрозуміє.

Якось непомітно навіть для самої себе в розмові з Павлом Ірена теж перейшла на «ти».

– Я завтра прийду до тебе, Ірено. – Павло легенько притримав її за лікоть. – Сюди прийду. Під твою кам'яницю. Ввечері прийду. Коли стемніє. Вийдеш до мене?

Ірена зловила погляд Павла, на мить затрималася, щоб покласти свою долоню на його руку, тоді ствердно кивнула і похапцем кинулася до своєї брами. Господи, тільки б мама не вийшла сюди на вулицю і не сварила її при Павлові. Це ж який сором буде. Він вирішить, що вона зовсім мале дівчисько і мама відпускає її лише на декілька годин.

Вдома Ірена так-сяк пояснила мамі де, чому та з ким затрималася. Усіх подробиць, звичайно ж, їй не розповіла, проте по маминій реакції і по тому, що вона взагалі її не сварила, зрозуміла, що мама здогадується, що саме відбувається з її донькою. Ну й нехай. Може, й добре. Якщо не сварить, то саме так і має бути в її житті.

Десь на рівні підсвідомості Ірена саме цього вечора вперше зрозуміла, що зараз із нею відбувається щось дуже особливе, інтимне, світле і таке, що буде з нею крізь роки життя та всі випробування. Треба запам'ятати собі це. Щоб випити до денця.

Павло був на чотири роки старшим за Ірену, та й виглядав значно поважніше, ніж вона, проте, як виявилось згодом, вони з ним мали багато спільних друзів. Враховуючи всі обставини, уже давно мали б познайомитися, але чомусь досі навіть не бачилися. Доля немов вичікувала на слушний момент або ж навмисно готувала саме таку зустріч, як була в них у той весняний теплий вечір.

Чим Павло припав їй до серця на тих уродинах, Ірена й досі не розуміла. Не був аж надто вродливим. Доволі високий і худорлявий, зі світло-русим волоссям та з бурштинового кольору очима, він не лише не мав яскравої зовнішності, але й не сипав жартами, дотепами чи компліментами в товаристві, не розповідав веселих історій, та й узагалі на людях більше слухав, ніж говорив. Зазвичай тримався доволі відсторонено і був не просто малослівним, а взагалі мовчазним. Перше враження Ірени про нього виявилось правильним: він стовідсотковий мовчун. Проте попри мовчазність та не вельми яскраву зовнішність було в ньому щось справжнє, щире та непідробне, що не просто подобалося їй, але буквально заворожувало.

Коли в людині нема аж з надлишком зовнішнього та галасливого, то мимоволі починаєш придивлятися до суті. Такими справжніми та надійними бувають дуже прості речі: почуття обов'язку, любов, чесність, дружба, порядність, небажання брехати та кривдити інших, милосердя, доброзичливість, працьовитість... Банальні, звиклі речі, проте саме в їхній простоті та звичайності прихована найбільша глибина і сенс. Зрештою, всі найважливіші в житті речі насправді дуже прості, зрозумілі та банальні: без вивертів, зайвого шумовиння, пустих балачок і мішури слів. Добро, моральність, щирі порухи душі, правдива віра чи мужність – усе це не потребує вбирання в одягу клоуна чи в пір'я папуги.

У момент, коли Ірена зустріла Павла, вона так чітко і так ясно все це відчула, ніби це знання завжди було з нею. Напевно, саме тому мимоволі потягнулася серцем до цього хлопця. Він теж був дуже справжнім та надійним. Таким, як хліб чи земля, повітря або ж вода. Їх не надто помічаєш, не завжди цінуєш так, як вони того варті насправді, проте, якщо втрачаєш, жити далі вже не можеш.

Бачилася з Павлом дедалі частіше. Спочатку він прийшов до них під будинок відразу на наступний день по уродинах. Потім ще раз увечері, тоді ще. Згодом почав проводити її додому після забав, на які вони тепер завжди ходили разом, потім чекав її біля гімназії та йшов поряд з нею аж до її будинку На Байках. Далі почав запрошувати Ірену на справжні побачення. Розважність придивляння одне до одного та нерішучість перших натяків майже одразу переросла у взаємне кохання. А ще через деякий час Ірена почала бачитися з Павлом ледь не щодня. Незмінно ввічливий, делікатний, звично неговіркий, він, проте, з першого дня знайомства дивився на неї захопленим поглядом і навіть не приховував, що вона йому подобається.

Ірена купалася в його німому захопленні і розуміла, що й сама закохалася в Павла так сильно, що, здається, і дихати чи рухатися без нього не годна. Можливо, просто прийшов її час кохати, а може, сила її любові була такою сильною саме тому, що вони з Павлом неймовірно пасували одне одному.

Кохання застувало їм увесь світ, і Ірена навіть не намагалася опиратися цьому почуттю. Зрештою, у стосунках жінка зазвичай віддзеркалює ставлення до неї чоловіка, а Павло ставився до неї саме так, як вона собі то вимріяла давно. Любив, шкодував, намагався допомагати і ніколи не старався підпорядкувати чи зламати її волю. Ірена завжди відчувала себе рівною йому. Усе ж таки добре, що безправне становище жінки залишилося в минулому столітті. Зараз і ходити по вулиці могла вільно, і навчалася в гімназії, і готувалася піти на науку в Політехніку. Дасть Бог, опанує професію і зможе колись сама себе утримувати. Сидіти на шиї в батьків до скону віку їй аж ніяк не хотілося. Зрештою, навіть якщо вийде заміж, то завжди матиме якусь професію та хліб у руках.

Ірена й не помітила, як весну заступило спекотне літо. Прохолодні вечори змінилися теплими, відцвіли плодові дерева, розквітли флокси та троянди, а небо було таким голубим та безхмарним, що здавалося бездонним. Кохання між нею та Павлом лише міцніло. Обое якимось одразу й назавжди зрозуміли, що між ними не просто симпатія чи захоплення, а справжня любов. Нехай трохи наївна, незріла, проте дуже щира і сильна. Кинулися в неї, як у вир. Нове, незнане досі почуття п'янило обох, дурманило голову і здавалося чимось винятковим. Таким, якого ніхто не відчував до них і ніхто й ніколи не відчуватиме після них. Вперше кохали і щиро вірили у незмінність та вічність цього почуття. Сонце світило тільки для них, тільки для них цвіли квіти, зеленіла трава, падав дощ, збігав до завершення день і наставав вечір. Коли ж опинялися наодинці, то зовсім не почувалися самотніми, а лише самодостатніми. Усе відбувалося саме так, як Ірена собі вимріяла. Іноді таке беззаперечне щастя навіть лякало її.

Всі думки Ірени були поряд із Павлом, а він кожного дня приходив і вистоявав під її вікнами доти, доки дівчину не відпускали до нього. Коли ж Ірена бачила його поряд, то нікого, окрім нього, взагалі не помічала. Лише він, його очі, його погляд і теплі долоні, що обережно торкаються її руки. Проживали моменти, коли кожна дрібничка здається неймовірно важливою, а закоханих хвилює навіть ненавмисний доторк чи інтонація, з якою промовляється слово.

Його пальці перепліталися з її пальцями, огортали ніжністю, обожнюванням і передчуттям чогось незвіданого, бентежного й гарного, дуже солодкого, терпкого, бажаного, проте наразі все ще забороненого. Ірена мліла від власних думок та доторків Павла, проте далі не заходила. Навіть думки про щось більше, ніж невинний поцілунок, здавалися їй неприпустимо гріховними та забороненими.

Нічого зайвого так і не дозволили собі жодного разу ні того літа, ні потім. Найінтимніше могло відбутися лише в шлюбі, бо інакшого в ті часи

просто не припускали. Лише декілька майже невинних поцілунків, багато слів про почуття одне до одного та море планів і мрій на майбутнє. І ще отой перший поцілунок, який відкрив перед ними досі незвіданий всесвіт гострих почуттів і залишився з Іреною на все життя невинністю та щастям.

Того дня вони з Павлом зустрілися навіть трохи раніше, ніж зазвичай.

– То що, підемо на Високий Замок, як і домовлялися? – Павло простягнув Ірені невеличку троянду. – Сьогодні вранці розцвіла у нас при альтанці. Я колючки пообривав, щоб ти нею не покололася.

– Яка гарна, – Ірена взяла квітку і, нюхаючи, заховала усміх в її духмяні пелюстки. – Дякую, це так мило. – Її обличчям мандрувала ніжна усмішка. – Добре, підемо на Високий Замок. Там зараз чарівно. Можна навіть зверху подивитися на місто. Та й до Кайзервальду[16 – Кайзервальд – це переважно горбиста місцевість, всяяна ярами та густим лісом. Разом із Лисою горою та Високим Замок, від якого він відділений лише Опришківською дорогою, Кайзервальд створює заліснений хребет (у межах Львівського плато), висота місцями перевищує 400 м над рівнем моря.] два кроки. Можемо й туди ще до заходу сонця встигнути.

– Як добре справуватимемося[17 – Справуватися (заст.) – успішно виконувати яку-небудь роботу, якісь обов'язки.], то встигнемо, – Павло озирнув невисоку постать Ірени у світлій літній сукні, тоді перевів погляд на її делікатні шкіряні черевички на обцасах і усміхнувся. – У такому взутті ти далеко не зайдеш і по шкарпах дертися на Кайзервальд теж не будеш. Хіба нагнітку[18 – Нагнітка – мозоль.] собі натреш. На Високий Замок підемо. Ну, або йди та перевзуйся в щось зручніше.

Ірена поморщила носик.

– Я нові черевички все одно не перевзуватиму. Вони якраз пасують до сукні. Іншим разом підемо на Кайзервальд. Добре?

– Мені з тобою завжди добре.

– Ну тоді мені теж подвійно добре! – Ірена невпевнено глянула перед собою і скосила очі на своє взуття. – Там побачимо, як мені піде. Може, й не болітимуть ноги. Дивися, як я можу, – вона обережно ступила на бордюр хідника і, для балансування розкинувши руки в сторони, швидко пройшлася його краєм. – Бачиш. Навіть не хитаюся.

– Та бачу, Ірено... – Павло з усмішкою спостерігав за нею. – Вважай, бо впадеш – і ми взагалі нікуди не підемо!

Майже при кінці Ірена таки оступилася і була б упала, але Павло встиг зловити її за руку й обережно притримав за талію.

– А, бачиш... Ліпше ми собі не будемо випробовувати фортуна. Візьми мене під руку, – він нахилився й підняв із землі троянду, яка випала Ірені з рук. – Завтра тобі ще ліпшу принесу. Тільки розцвітати починають у нас в саду при будинку.

Дівчина взяла квітку з рук хлопця, мимовільним жестом піднесла її до носа, вдихнула аромат, тоді усміхнулася й обережно поклала маленьку долоньку у в'язаних нитяних рукавичках на згин ліктя Павла.

– Добре, візьму тебе під руку, – вона ледь погладила пальцями його лікоть. – Але дивися мені. Якщо не втримаєш і я зашпортаюся та впаду... – вона перебільшено широко округлила очі, – то будеш нести мене цілу дорогу додому на руках.

– А може, мені буде приємно нести тебе на руках? – Павло усміхнувся й мимоволі зловив очима погляд Ірени. – Маю для тебе сюрприз.

– Сюрприз! Який? – очі дівчини широко розплющилися, і вона аж призупинилася. – Скажеш, який сюрприз? То щось істівне?

– Наперед нічого не скажу. Який тоді сюрприз, якщо все знатимеш. Помучся трохи.

Ірена вдавано сердито насупила брови та на крок відступила від Павла.

– Злий ти все ж таки чоловік, і геть нездала[19 – Нездалий – нікчемний, поганий.] у тебе пропозиція, – очі її продовжували світитися веселим блиском. – От ображуся на тебе, розвернуся та піду геть. І що тоді робитимеш зі своїм сюрпризом?

Павло озирнув Ірену з ніг до голови.

– Образишся і саме тоді ніц не матимеш. Жодного сюрпризу. Тобі того треба? Зачекай трохи. Дивися, яка гарна погода сьогодні. Хочу зробити тобі ще одну приємність.

Ірена зацікавлено глянула на Павла, тоді знов сперлася на його руку та пішла поряд.

– Добре, я потерплю. Але не довго. Не далі, ніж копець[20 – Копець Люблінської унії – штучний пагорб, насипаний у 1869–1906 рр. на верхівці Замкової гори у Львові, названий на честь 300-річчя Люблінської унії. Завдяки копцю висота Замкової гори збільшилася до 413 м над рівнем моря. На вершині копця міститься оглядовий майданчик, звідки відкривається панорама міста.] Високого Замку.

– Домовилися. Далі й не треба. Показав би той сюрприз тут, але не хочу посеред вулиці щось тобі дарувати. Публ?ку лише робити для сусідів.

Ірена кинула на Павла напівлукавий погляд.

– Знаєш, а правильно. Потім пані Юзя чи пані Базя мамі жалітимуться. Скажуть, що ти даруєш мені якісь подарунки і що я непристойно поводжуся. Мені то треба. Вони безвилазно на своїх балконах сидять і за всіма обсервують[21 – Обсервувати – спостерігати.], щоб потім обмовити на рівному місці.

– А бачиш. А ти мене не слухаєшся.

Ірена весело розсміялася і більше не сперечалася.

Уже за годину вони з Павлом неквапно йшли нижньою алеєю Високого Замку вгору. Щасливі вже навіть з того, що матимуть ще один літній день разом, що світить сонце і що співають пташки. Радісно усміхалися одне одному, перемовлялися, іноді зупинялися, щоб зловити погляд один одного, а тоді самі з себе кепкували, знову сміялися і йшли далі. Закохані, щасливі, упевнені в тому, що попереду в них ще багато любові, щастя і таке довге життя поряд одне з одним, що просто божевілля не вважати це безміром.

Павло зупинився на бічній алеї. Там, де було трохи менше матусь із дітьми та людей, які просто прогулювалися парком для власного задоволення.

– Дивися, що я для тебе маю, – Павло дістав зі внутрішньої кишені маринарки невеличку продовгувату коробочку і простягнув Ірені. – Це мій подарунок тобі. Колись мама сказала, що я зможу подарувати це дівчині, яка мені дуже сильно сподобається.

– Що це? – Ірена невпевнено взяла в руки подарунок і підвело ясно-зелені очі на Павла. – Я... Напевно, я навіть не знаю, що сказати.

– Просто подивися і скажи, чи тобі подобається.

Ірена обережно відкрила коробочку, дістала з неї старовинне коралове намисто і знов підвела очі на Павла.

– Я не можу прийняти від тебе такий дорогий подарунок.

Павло спохмурнів.

– І даремно. Я тобі їх дарую від щирого серця. Хочу, щоб саме ти носила мамині коралі. І, знаєш, я дуже серйозно це обдумав.

Він обережно взяв з рук Ірени коралі, допоміг їй зашпелнути замочок на шиї.

Торкався її шиї дуже делікатно, лише кінчиками пальців, немов боячись. Тільки не злякати, не насторожити, не примусити мимоволі відштовхнути його подарунок.

– Мамі б сподобалося, що я дарую їх саме тобі. Носи їх. Вони такі ж особливі, як і ти сама.

Ірена дуже серйозно і довго дивилася знизу вверх просто в очі Павла. Врешті її губи рухнулися.

– Я розумію, що це особливий подарунок. Дуже особливий, – вона торкнулася пальцями нижньої низки коралів, пробіглася червоною вервечкою намистинок вгору, накрила долонькою всі п'ять низок коралів і легенько притиснула їх до себе. – Я носитиму їх. Дякую тобі.

– Напевно, затяжкі для тебе? – Павло уважно придивився до коралів, які наділа Ірена. Червоні важкі намистинки дуже чітко вирізнялися на білій тканині її літньої сукні й охоплювали ніжну шию дівчини так щільно, що здавалося, ніби вони тягнуть її додолу. – Хочеш, я заховав коралі в кишеню? Ввечері віддам їх тобі знову. Важко цілий день ходити з такою вагою на шиї.

– Та ні, не важко, – Ірена заперечно хитнула головою. – Жінки ще й не такі незручності терплять заради краси. Просто до цієї сукні червоні коралі геть не пасують. Тут крій новомодний, а намисто старовинне. Ці коралі підходять до народного строю. Маю гарний косівський. Теж старовинний. Мама мені купила, як у Карпатах відпочивали минулого року. Вдягну з цими коралями на якийсь із концертів у гімназії.

Вона розшпелнула замочок коралів і, обережно притримуючи їх долонею, щоб не впали, зняла та передала їх хлопцеві.

– Коралі дуже гарні і навіть зараз теплі на доторк.

– Це тепло твого тіла, – перед тим, як заховати коралі, Павло якось дуже ніжно торкнувся долонею багряних намистинок. – Покладу їх зараз в ту кишеню, яка у мене ближче до серця.

Ірена здивовано глянула на нього. Схоже, що Павло потроху вчиться робити гарні компліменти. Напевно, він її справді дуже любить, бо лише сильне почуття здатне творити такі дива.

Той день узагалі якось по-особливому запам'ятався Ірені. Можливо, тим, що був таким сонячним та теплим, а може, тими особливими емоціями, які залишив по собі.

Вони з Павлом йшли парковими доріжками, осяяні чи то надто яскравим сонячним промінням, чи, може, й просто щастям. Ірена щось схвильовано переповідала йому, іноді стишувала голос, майже переходила на шепіт, а тоді раптом забувалася і вибухала дзвінким мелодійним сміхом.

Павло ловив той її сміх, сміявся у відповідь, проте говорив не багато. Він справді був небагатослівним та скупим на слова. Просто в його погляді було стільки ніжності, тепла і любові, що Ірені й не треба було слів. Мова кохання – найвиразніша мова для жінки. Її розумієш без зайвих слів та довгих пояснень.

Обое були залюблені у своє почуття, розсміяні, будували райдужні плани, вірили у власні сили, в свою любов і в те, що так буде завжди. Розпал літа, zenіт кохання і спека, яка застигла в повітрі та розлилася по жилах гарячим передчуттям ще більшого щастя.

Перед тим, як піти догори на Високий Замок, Павло купив на Ринковій площі в однієї з бабусь-перекупок кілька склянок суниць. Ірена надовго запам'ятала їхній солодко-кислий смак і те, як вони присіли з Павлом на повалене дерево вже десь в околицях Вовчої гори та Цісарського лісу і їли ці ягоди з великого паперового пакета, поперемінно виймаючи їх та кладучи до рота по ягідці. Солодкі уста, руки, перемашені суничним соком, і її лукавий усміх кутиками вуст.

Говорила Павлові щось несуттєве, легковажне, зовсім бездумне, але воно все одно мало для них особливий зміст. Мелодія кохання не обов'язково звучить високими словами та глибоким змістом. У неї свої закони, а емоція та інтонація промовлених фраз дарує більше, ніж поема з тисячі слів.

– Бачиш, а ти казав, що я не з'їм стільки суниць, – Ірена облизала солодкі від соку суниць губи. – Треба було мені з тобою на щось закластися.

– Треба було, – Павло усміхнувся й насипав у її підставлену долоньку ще жменю суниць. – На поцілунок треба було закластися.

Ірена лукаво скосила на Павла очі, знов облизала від солодкого соку губи і тихенько розсміялася. Дурниці він каже. Де б вона на таке закладалася.

Поклавши в рот ще кілька ягідок, Ірена знов усміхнулася Павлові, проте того разу він чомусь не усміхнувся їй у відповідь, лише дуже уважно подивився на неї і промовчав.

Дівчина злегенька повела плечима, дивуючись незрозумілій паузі в розмові, тоді знов зловила губами червону ягідку з власної долоні і розкусила. Солодко-винний смак суниць на губах впереміж із легкими словами.

– Жартуєш, Павлусю! Я на таке не закладаюся. Вигадай щось інше наступного разу. Слухай, я ж тобі не розказала. Мариська сказала мені... Ну, ти ж її знаєш. Я вчора говорила тобі про неї...

Навіть сама себе не слухала і не контролювала, просто визбирувала пальцями з долоні одну по одній ягідки, клала їх собі до рота і щось продовжувала розповідати Павлові несуттєве, зовсім без змісту. Лише очі сміялися до нього щастям, коханням та сонцем.

Раптом він нахилився, зазирнув у її очі, тоді обережно провів кінчиками пальців по її солодких від соку суниць губах. Замовкла на півслові. Лише серце хронометром лічило удари пульсу.

– Павлику, що ти... робиш...

Вона замовкла. Серце ледь не вистрибувало з грудей. Дивилася у розширені темні зіниці Павла і тонула в них, тонула, тонула... Тонула з головою, до самого дна, до втрати здатності дихати і без надії та бажання порятунку. Так тонуть у вирі радісних емоцій чи в хмільному сні.

Хитнулася Павлові назустріч і раптом відчула його гарячі губи на своїх устах. Поцілунок зі свіжим смаком солодких суниць на губах увібрав у себе жар сонця, дурман літніх трав та силу давно тамованого бажання.

Цілувалися, як божевільні. До самозабуття, до завороту в голові, до самозречення і непам'ятання самих себе. Так ніби це був не перший, а останній їхній поцілунок. Як політ у прірву чи дорога в рай. Нікого й нічого поза цим поцілунком і поза ними та їхнім коханням. Навіть не помітили, як суниці з паперового пакета випали з рук, розсипалися по землі й загубилися десь у густій траві біля їхніх ніг.

Пообідня спека, жар губ, солодке запаморочення в голові, розімлілі від спеки тіла і бажання спраглих до кохання вуст. Нікого й нічого поза ними та їхніми почуттями.

Літня гроза ледь не застала Ірену з Павлом ще на Високому Замку, вже поверталися додому з Кайзервальду та від Лисої гори. Помітили негоду лише тоді, коли зірвався сильний вітер і на землю впали перші важкі краплі дощу. Спочатку просто йшли швидким кроком униз, потім узялися за руки і побігли чимдуж, проте доки добігли до крайніх будинків Левової вулиці[22 – Левова вулиця – стара назва вул. Князя Лева. Сучасна назва з 1950 року.], дощ уже перішив як з відра, а вони змокли до останньої нитки.

Заховалися від грози за брамою однієї з кам'яниць і знову цілувалися.

Цілувалися до знемоги, до шалу, до забуття, до непам'ятання самих себе. І байдуже, що світ перед очима стікав шаленими дощовими потоками донизу, шумів вітром, ламався гілками дерев, опадав збитим листям додола і обвалювався над їхніми головами ударами грому. Симфонія грози гармонійно поєднувалася з мелодією дощу та кохання, звучала музикою вічності для них одних і затихала разом звуками грому та шумом зливи.

Густе вино спогадів, спекотне довоєнне літо та солодко-терпкий смак багряних суниць на губах. Усе це міцно вкарбувалося в пам'ять Ірени. Так міцно, що й зараз здається, ніби було зовсім нещодавно.

Чи була ще колись такою ж щасливою, як тоді? Хтозна. Іноді людина не знає відповіді на зовсім прості запитання. Принаймні у підсвідомості Ірени любов, поцілунки, суниці, дощ, жарке міжвоєнне літо та Львів міцно переплелися між собою і навічно залишилися в пам'яті щастям.

Бачилися з Павлом майже кожного дня. Разом ходили в гості, на мистецькі виставки, прем'єри вистав, на фестини і просто на уродини до друзів чи на прогулянки містом. Ірена офіційно познайомила Павла з татом, мамою та братами, які на той момент уже не лише влаштувались у житті, але й мали власні сім'ї та дітей. Павло їм усім сподобався. Навіть татові. Ірену це анітрохи не здивувало. Павло справді був неймовірно надійним, серйозним, розумним, гарно вихованим і з добрими перспективами на майбутнє молодим чоловіком. А ще всі домашні бачили, що вони справді люблять одне одного. Причин заборонити їм зустрічатися не виникло жодного разу. Візити Павла лише віталися. Навіть тато розумів, що це саме той випадок, коли можна трохи послабити для Ірени суворі вимоги щодо години повернення додому. Нехай трохи довше постоять собі під будинком чи затриматься десь на забаві. Коли, як не в молодості, приходить додому після опівночі.

Павлові хотілося знати про Ірену та її родину якнайбільше. Він часто розпитував її про те, звідки вона родом, хто її бабуся та дідусь по татові і по мамі, як давно вони мешкають у Львові, чим займаються її брати та скільки в Ірени племінників чи племінниць. У відповідь вона теж намагалася розпитувати Павла про його родину, а в один з його чергових візитів до них додому просто витягнула і поклала перед ним на стіл власний родинний альбом у гарній шкіряній обкладинці з золотим тисненням по верху.

– Ну, що я тобі буду довго розповідати про свою фамілію. Давай ліпше один раз сядемо та й подивимось все разом. Заодно й розповім тобі про всіх. Знаєш, у нас дуже багато цікавих родинних історій. Шкода тільки, що знімки почали робити не так давно. Прадідусь Адам по мамі та прадідусь Стефан по татові знімок узагалі не мають. Лише намальовані портрети на маленьких медальйонах. Але їхні портрети ще десь треба шукати. Мама їх заховала, щоб не нищилися. І прабабусі по татові Юзефи теж нема на знімці. Вона померла дуже молодою. Дідусь ще геть маленький був, а його сестра й узагалі немовлям була. Прабабця Юзефа якось відразу по її народженню й померла. А от знімки прабабусі Анни є. Вона померла вже в нашому столітті. Будеш дивитися?

– Буду. Давай сюди альбом, – Павло згріб зі столу родинний альбом Ірени і переніс його на невеличкий столик при канапі. – Сідай сюди. Тут нам з тобою буде зручніше.

– Як хочеш. Мені байдуже, де сидіти. Можу й на канапі.

Ірена перемістилася зі стільця на канапу, поклала на коліна важкий родинний альбом і обережно розгорнула його на першій сторінці.

– Бачиш, отут найперша ж знімка? Це і є прабабця Анна, про яку я тобі говорила.

Павло ледь нахилився і придивився до світлини уважніше.

– Вона тут на твою маму схожа. Теж гарна. Скільки їй років на цій знімці?

– Або я знаю, – Ірена здвигнула плечима. – Певно, стільки ж, скільки зараз моїй мамі. Тут мода та зачіска ще з минулого століття, а якщо врахувати, що я у мамі дуже пізня дитина, то тут десь приблизно 1880-й рік.

Ірена якийсь час помовчала, придивляючись до знімки, тоді продовжила.

- Мама дуже любила свою бабцю. Зрештою, тато теж кажуть, що в мами з бабцею не лише ім'я Анна однакове, але й характер та зовнішність подібні... Але я сама нічого про це сказати не можу. Коли я народилася, прабабці вже не було з нами. Я лише на знімках її бачила і чула родинні легенди про неї. Може, тому в мене до неї особливий сентимент, - Ірена перегорнула сторінку альбому. - Отак дивлюся на її знімки, і здається мені, що я її знаю від народження. Дивися, тут ще три її знімки є. Вона на них навіть молодша, ніж на тій першій.

Павло схилювся над альбомом нижче. Якийсь час роздивлявся світлини прабабці Ірени Анни, тоді підвів голову.

- Ти теж на свою прабабцю схожа. Тільки очі ясніші маєш. А риси обличчя такі ж делікатні, як у неї. Та й волосся таке ж гарне. А ще ти така ж тоненька в стані, як вона. І зграбна така ж.

Ірена всміхнулася і мимовільним рухом поправила зачіску.

- Скажеш щось таке, - вона придивилася до світлин прабабусі Анни уважніше. - Але якщо ти так бачиш мене, то нехай. Усі кажуть, що вона була красунею. Тільки в них з прадідусем Адамом тридцять років різниці у віці було. Він був шляхтичем, дуже заможним, з гарного дому, але помер, коли прабабця ще зовсім молодою була. Залишив її з дітьми. Трое чи п'ятеро. Щось тепер навіть і не пригадаю, скільки там дітей було. В нього то був навіть не перший шлюб. Я чула від бабці Ельжбети, що її мама, а моя прабабця Анна, простого роду була. Ще й бідна. І начебто сирота. Її цюця виховувала, але потім, здається, вигнала за якусь провину з дому.

Ірена обережно розгладила старе фото.

- Але по знімці того й не скажеш. Постава і погляд у прабабусі Анни такі, немов вона уроджена шляхтянка.

Павло теж глянув на світлину.

- Певно, її примусово видали заміж за твого прадіда Адама. Кажуть, у ті давні часи часто так робили. Сама подумай, у них була така величезна різниця в віці. Як молода дівчина могла добровільно взяти шлюб з аж таким старшим чоловіком? Або за гроші пішла, або насильно.

- Багато ти знаєш, - Ірена замислено торкнулася рукою однієї зі світлин своєї прабабусі, окреслила коло довкола її обличчя, ніби стерла слід часу зі знімки. - Не насильно. Там гарна любов була. В дитинстві я випадково підслухала розмову бабці Ельжбети з мамою. Вони думали, що я сплю, а я лише прикидалася сонною. Бабця випоминала моїй мамі, що дозволила їй на шлюб з татом лише тому, що в родині дуже поважно трактують любов між подружжям. Навіть якщо не однієї нації чоловік та жінка, перешкод не чинять. А в прабабці Анни з прадідусем Адамом ще й якась особливо скандальна історія любові була. Здається, дитина народилася ще до шлюбу. Не подивуюся, якщо та дитина - то й є моя бабця Ельжбета. Але ти мені дивися... - Ірена суворо звела брови та виразно глянула на Павла. - Мене перед нею не викрий. Я того тобі не казала. І взагалі я в дитинстві дуже міцно спала та нічого не чула.

Павло жартівливо притягнув Ірену до себе.

- Хіба викуп за мовчання мені заплатиш.

- Який ще викуп? Що за шантаж?

– Такий, який сам собі оберу, викуп, – він майже на мус повернув її голову до себе, нахилився і поцілував Ірену в губи. – Отакий солодкий викуп.

Ірена вдавано сердито відштовхнула його від себе.

– Та ну тебе. А якби хтось сюди зайшов? Що мамця подумає про мене? Та й про тебе теж.

– Але ж не зайшов ніхто. Не злосться на мене! Тобі не пасує.

Ірена сердито надула губи і перебільшено суворо глянула на Павла.

– От не буду більше знимки тобі показувати, – вона демонстративно згорнула альбом і поклала його на стіл. – Узагалі ніколи не показуватиму. Навіть не проси мене більше.

Павло спокійно взяв альбом зі столу сам, знову поклав його на коліна і розгорнув на іншій сторінці.

– Було б за що злоститися. Чим тобі власна родина завинила?

– Не родина, а ти. До чого тут родина?

– А може, їм там приємно, що ти мені про них розказуєш. Наші рідні живуть з нами доти, доки ми про них пам'ятаємо та говоримо.

Ірена уважно глянула Павлові в очі.

– Знаєш, тут ти напевно правий, – вона потягнула альбом ближче до себе і перегорнула сторінку. – Але все одно я на тебе зложуся. Ти мені зіпсуєш репутацію своїми поцілунками.

– Не зіпсую. Я хочу, щоб ми заручилися. Восени прийду до твоїх батьків просити твоєї руки офіційно. Тільки гарний перстень тобі куплю. Тобі який подобається?

Ірена підвела голову, глянула на Павла. Певно – жартує.

Вона ще раз глянула на нього, проте не вловила в його погляді ані натяку на жарт і від подиву аж рот привідкрила.

– Що ти сказав? – вона кілька разів кліпнула очима і, намагаючись зібратися з думками, ледь наморщила чоло. – Це ти мені запропонував шлюб чи що?

– А ти проти? – Павло перехопив її маленьку долоньку своєю великою рукою і дуже ніжно та обережно стиснув пальці. – Я ж люблю тебе, Ірено, то цілком ясно, що й заміж хочу взяти. Хіба б я дозволив собі отак без зобов'язань тебе цілувати?

– О Боже, – Ірена продовжувала вражено дивитися на Павла. – О Матка Боска... Я...

Павло відпустив її руку.

– Здається, я дурень, – він підвівся на ноги й відступив на крок від канапи. – Не кажи мені нічого. Сам знаю, що так пропозиція шлюбу не робиться. Зачекай мене тут. Я зараз прийду. Будемо вважати, що я тобі ще нічого не казав.

Ірена провела ошелешеним поглядом Павла. Від подиву не могла ані затримати його, ані щось заперечити. Куди він побіг? Злякався власних слів чи вирішив принести їй подарунок? Напевно, цукерки пішов купляти. Вона ж любить солодке.

Ірена непевно повела плечима. Ну, дійсно, не по перстень на заручини він побіг.

Вона замислилася. Оце так подивилися знимки. Так і їхня з Павлом знимка з заручин з'явиться в тому альбомі.

Ірена машинальним рухом згорнула родинний альбом, який лежав у неї на колінах, і притиснула холодні долоні до розпашілих щік. Та, ні... Які заручини? Дурниці. Так алярмово пропозицію заручитися не роблять. Між ними навіть нічого забороненого ще не сталося. Куди поспішати?

Вона ледь закусила губу. Ні, десь у підсвідомості вона давно розуміла, що колись вони з Павлом, може, й подумають про заручини та шлюб, проте навіть не припускала, що це станеться так швидко і так несподівано. Позналилися ж лише кілька місяців тому. У них ще все попереду. Куди він спішить? Він тільки наступного року завершує науку в Політехніці. Хоча... А раптом він надумав шукати роботу десь не у Львові. Може, вирішив поїхати в Перемишль, Краків чи й у Варшаву. Вони люблять одне одного, то й зрозуміло, що розлучатися не захочуть.

Ірена втупила погляд у родинний альбом, який щойно згорнула. Насправді ж нічого перед собою не бачила і була заглиблена лише у власні думки та припущення. О Господи, а що ж скажуть на все це тато з мамою? Їй ще гімназію закінчувати. Рік часу вчитися. Зарано заміж іти, і світ собі зав'язувати теж зарано. Вони можуть відмовити Павлові.

Ірена ще сильніше закусила губи. Чи, може, все ж таки дозволять їм одружитися? Казали ж, що він розумний та вихований молодий чоловік, що походить з гарної родини, і знають, що вона його любить.

Ірена відклала родинний альбом на столик при канапі. От комедія. Якщо розказати про все це колеганкам, вони від подиву не просто роти пороззявляють, а взагалі попадають. Ще й одразу ж і наперебій проситимуть сказати, хто з них буде в неї дружкою.

Ірена підвелася на ноги і заходила по кімнаті. Ні, наразі не треба їм нічого казати про заручини. Ще наврочить на себе біду або ж відлякає власне щастя. Хтось з колеганок може навіть позаздрити їй чи пустити поголос. Люди іноді такі злі бувають. Що тоді? Павло такий неймовірний і такий... Ірена міцно притиснула долоню до губ. Такий уважний, хороший, ніжний, відданий. Так любить її, що аж годі повірити власному щастю. Ні, не буде вона нікому нічого казати. Колись потім. Коли все у них уже йтиме до одруження. Боже, невже вони справді одружаться? Яке ж то щастя.

Вона заховала обличчя в долонях, а тоді від надміру емоцій розсміялася і закружляла по кімнаті. Зупинилася на мить біля вікна. Глибше вдихнула п'янке вже майже осіннє повітря, яке лилося зовні, і аж очі заплющила від задоволення. На вулиці досі пахло літніми квітами, вологою землею та розпареним серпневою спекою листям.

Ірена високо підняла руки над головою, ще глибше вдихнути повітря, закинула голову вгору і глянула в простір багряного неба над їхнім будинком. Любила Павла так сильно і так гаряче, що аж задихалася від щастя та надміру власних почуттів. Якщо він зараз прийде і зробить їй пропозицію заручитися, то ані секунди не вагатиметься. Погодиться і навіть дозволить йому поцілувати себе.

Павло повернувся до Ірени через годину з чималим букетом червоних та білих троянд. Мить постояв на порозі, тоді рішуче ступив крок уперед та простягнув їй квіти.

– Це тобі! Так багато, бо я хочу, щоб ми стільки ж років були разом.

Враз зніяковівши, Ірена незграбно взяла в Павла букет. Насилу огорнула його руками, спробувала притиснути до себе, але не змогла втримати в руках такий величезний оберемок квітів, і вони одна по одній посипалися вниз.

– О Боже, я ненавмисно.

Одночасно кинулися їх підіймати. Зустрілися руками, перемішалися поглядами, разом вдихнули солодкі пахощі червоних та білих троянд. Здається, вони божеволіють?

За мить Павло віднайшов губи Ірени, вона ледь затамувала подих, легенько обхопила його рукою за плечі, і раптом вони разом загубилися в просторі, часі та поміж власних бажань та почуттів. Поцілунок, як зізнання, як пропозиція та водночас як відповідь на всі запитання.

Ірена ледь відсторонилася від Павла, підняла з землі троянди й заховала щасливе обличчя в пахошах квітів. Коли щастя такий безмір, то понад усе боїшся його сполохати.

Якийсь час вони мовчки дивилися одне на одного. Ніхто не наважувався першим порушити тишу. Здається, мовчати поряд одне з одним їм було зараз навіть значно простіше та комфортніше, ніж говорити. Момент, коли передчуття змісту слів дарує знання непорушності долі.

– Ти підеш за мене заміж? – нарешті першим озвався Павло. – Не бійся. Ще не зараз. Одрозу, як закінчиш гімназію. Спочатку заручимося.

– О Боже, Павлусику, – Ірена міцно притиснула до себе букет квітів. – Я ж хотіла вчитися на художницю. Навмисно брала приватно уроки академічного рисунка й живопису. Мені тепер доведеться відмовитися від навчання? Так?

Павло здивовано глянув на неї.

– Бог з тобою, Ірено, ми ж не в минулому сторіччі живемо. Я розумію, що ти не можеш і не хочеш замкнутися в чотирьох стінах. Підеш вчитися. Хочеш, запрягнуса?

– Не треба. Я вірю! – вона звела на нього захоплені очі. – Ти ніколи мене не обманював.

Він усміхнувся.

– Тоді я прийду до вас і офіційно попрошу в твоїх батьків дозвіл на наш шлюб. Але перед тим ще познайомлю тебе зі своїм татом. Не переживай, ти йому сподобаєшся.

Відчуваючи, що їй зараз робиться страшно, Ірена знову заховала обличчя в пелюстках квітів і нічого не відповіла. Його тата вона дійсно дуже сильно боялася, але ще дужче боялася невідомості та майбутнього. А ще боялася, що не дасть собі ради. Навіть не уявляла, як поєднуватиме навчання та обов'язки дружини.

– Ти так і не відповіла, чи вийдеш за мене заміж, – нагадав він.

Ірена якось непевно повела плечима.

– Я ще трохи подумаю. Добре, Павлусю? Нам не горить, – вона дуже акуратно струсила з сукенки пелюстки та листочки, які пообпадали з букета, і звелася на ноги. – Допоможеш мені квіти поставити в вазу?

Павло важко зітхнув і теж звівся на ноги.

– Куди я подінуся. Допоможу, звичайно.

Дивився на Ірену дуже серйозно і навіть ледь ображено. Стільки сил, старань та слів, а вона навіть не сказала нічого певного. Бавиться собі з ним у котика й мишку. Як мала дитина.

Не сказавши більше ані слова, Павло почав визбирувати з підлоги троянди та складати їх на середину стола. Коли закінчив з цією роботою, приніс з кухні величезну скляну вазу з чистою водою і почав допомагати Ірені ставити в неї квіти. Їхні пальці зустрічалися поміж листків та стебел, проте він ігнорував обережні доторки рук Ірени.

Вона спробувала зловити його погляд, проте Павло вперто дивився лише на те, що робив, та не відповідав ані на її погляд, ані на легенькі доторки дівочих пальців. Врешті Ірена не витримала, облишила троянди, розвернулася, глянула знизу вверх просто в очі Павла і таки вловила насторожену тінь очікування в його погляді.

– Господи, ну що ж ти такий нетерплячий, – видихнула Ірена і притулилася шокою до його грудей. – Зовсім нестерпний.

Вона обійняла Павла і на мить заховала обличчя у нього на грудях. Ще за хвилину трохи відхилилася і знову глянула йому в вічі.

– Знаеш, згоду на шлюб ти гарно в мене попросив. Будемо вважати, що я погодилася.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=50809341&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Виноски

1

Церква Матері Божої Неустанної Помочі – греко-католицький храм у Львові, колишній костел Марії Сніжної. Один із найдавніших храмів міста. (Тут і далі прим. авт.)

2

Вул. Князя Лева – вулиця Львова у середмісті поблизу Високого Замку.

3

Знімка (діал.) – фото.

4

Салятирка – миска.

5

Монастир бенедиктинок – пам'ятка ренесансної архітектури у Львові. Розташований поблизу вул. Пішої та князя Лева, на площі Вічевій, 2. Нині монастирський комплекс належить згромадженню сестер студиток та називається Храм Усіх Святих і монастир Покрови Пресвятої Богородиці сестер студиток.

6

Меценас – адвокат.

7

Сильвестрові бали – новорічні бали. Святого Сильвестра за католицьким календарем 31 грудня. Запитання: «Куди збираєшся на Сильвестра?» фактично означало: «Де зустрічаєш Новий рік?»

8

Вул. Набеляка – теперішня вул. Котляревського. У місцевості На Байках (зараз Франківський район Львова).

9

Гребенів – село поблизу Сколе в Карпатах. Гребенів розвинувся в 20-30-х роках XX ст., коли на базі місцевих мінеральних вод заснували курорт. Село прикрасили котеджі відпочивальників, було впорядковано лісові насадження й обладнано пляжі.

10

Стефанія Мефодіївна Гебус-Баранецька (1905–1985) – українська художниця-графік, учениця О. Новаківського, член Спілки художників України, заслужена художниця УРСР, працювала в царині станкової графіки та ксилографії.

11

Маринарка – піджак.

12

Мечислав Фогт (справжнє прізвище Фогель) (1903–1990) – популярний польський естрадний співак. Найвідоміша пісня в його виконанні – «Ta ostatnia niedziela» (1935 рік).

13

Штубак – зневажливе прізвисько учнів нижчих класів, нерозумний і не надто кмітливий учень.

14

На Байках, або Новий Світ – місцевість, обмежена з півдня залізничною колією на Кульпарків, із заходу – вулицею Героїв УПА, зі сходу – Княгині Ольги та Сахарова, з півночі – Бандери. З кінця XIX – початку XX ст. Новий Світ – елітний район Львова. У 1920–1930-х роках район став популярним для будівництва вілл. У польський період місцевість була виділена в окрему ділянку Новий Світ.

15

Ферії – канікули.

16

Кайзервальд – це переважно горбиста місцевість, всіяна ярами та густим лісом. Разом із Лисою горою та Високим Замок, від якого він відділений лише Опришківською дорогою, Кайзервальд створює заліснений хребет (у межах Львівського плато), висота місцями перевищує 400 м над рівнем моря.

17

Справуватися (заст.) – успішно виконувати яку-небудь роботу, якісь обов'язки.

18

Нагнітка – мозоль.

19

Нездалий – нікчемний, поганий.

20

Копець Люблінської унії – штучний пагорб, насипаний у 1869–1906 рр. на верхівці Замкової гори у Львові, названий на честь 300-річчя Люблінської унії. Завдяки копцю висота Замкової гори збільшилася до 413 м над рівнем моря. На вершині копця міститься оглядовий майданчик, звідки відкривається панорама міста.

21

Обсервувати – спостерігати.

22

Лєвова вулиця – стара назва вул. Князя Лева. Сучасна назва з 1950 року.